

Милош Ивановић*

Београд

ПИСМА ДУБРОВЧАНА МАРИ И ЂУРЂУ БРАНКОВИЋУ**

Дубровник, 1402, децембар 12.

Сажетак: Дубровчани се у овим писмима обраћају члановима породице Бранковић, изражавајући најпре задовољство повратком господина Ђурђа на своје поседе. Истовремено исказују жаљење због сукоба који су избили између њих, с једне, и деспота Стефана и Вука Лазаревића, с друге стране. Поручивали су да би волели да међу њима влада мир, што би било корисно и њиховим трговцима, за које их моле да се побрину о њима.

Кључне речи: Дубровчани, Мара Бранковић, Ђурађ Бранковић, Гргур Бранковић, деспот Стефан Лазаревић, трговци, писмо, сукоб.

Писма које су Дубровчани упутили 12. децембра 1402. Мари Бранковић и њеним синовима, а онда и засебно Ђурђу Бранковићу пружају значајне податке о дешавањима на тлу српских земаља након битке код Ангоре. Наиме, добро је познато да су у том сукобу са српске стране учествовали Стефан и Вук Лазаревић, као и Гргур и Ђурађ Бранковић.¹ Из горе наведених извора сазнајемо да се Гргур није вратио из Мале Азије заједно са својим братом, због чега је основана претпоставка да је заробљен у бици од стране Татара.² Дубровчани су изражавали наду да ће се и он ускоро срећно вратити. Том приликом

* истраживач-докторанд, стипендиста Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије. Ел. пошта: misaveritatem@gmail.com

** Рад је настао као резултат истраживања на пројекту Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије: *Српско средњовековно друштво у писаним изворима* (ев. бр. 177025).

¹ М. Спремић, *Деспот Ђурађ Бранковић и његово доба*, Београд 1994, 51; М. Николић, *Византијски писци о Србији (1402–1439)*, Београд 2010, 41; *ИСН* II, 65.

² М. Орбин, *Краљевство Словена*, превод З. Шундрица, Београд 1968, 104; М. Спремић, *Деспот Ђурађ Бранковић*, 52; М. Николић, *Византијски писци о Србији (1402–1439)*, 44; М. Пурковић, *Кнез и деспот Стефан Лазаревић*, Београд 1978, 60; *ИСН* II, 65.

они су писали и о сукобу између Лазаревића и Бранковића. Расцеп између две породице настао је у Цариграду, када је Стефан Лазаревић издејствовао да Ђурађ Бранковић тамо буде бачен у тамницу.³ Пошто се из ње извукао почетком септембра 1402, заштравање сукоба постало је неизбежно.⁴ Уз помоћ турских трупа добијених од принца Сулејмана, Ђурађ је настојао да спречи ујаке да се преко Зете врате на своју територију. Услед тога дошло је до жестоке битке код Трипоља, близу Манастира Грачанице 21. новембра 1402. у којој су уз велике губитке Лазаревићи однели превагу.⁵ Узимајући у обзир време слања писама, која анализирамо овде, Дубровчани су, чини се, у пуној мери били обавештени о жестини борбе између две тада најмоћније српске великашке породице. Њихова забринутост се пре свега тицала нормалног одвијања трговине. Зато су тражили од Бранковића да се старају о трговцима, пошто су неки већ пострадали, очито услед ратних метежа. Овај податак је тако још једно сведочанство о интезитету грађанског рата који је тада отпочео на тлу српских земаља.

Опис исправа

Писма која се објављују у оквиру овог рада, нису сачувана у оригиналу, већ су истраживачима доступна преко преписа унетих у књигу дубровачког словенског канцелара Руска Христифоровића.⁶ Текст првог документа, који је био упућен Мари Бранковић, исписан је канцеларијском минускулом у 18 редова. У последњем реду су дати подаци о времену и месту настанка овог акта. Исте карактеристике одликују и писмо упућено Ђурђу Бранковићу, које је нешто краће и садржи 14 редова. Потребно је нагласити да се на истој страници Рускове књиге налази и писмо Дубровчана упућено такође 12. децембра 1402. турском заповеднику Балабану.⁷ Издање поменутих писама приређујемо на ос-

³ М. Орбин, *Краљевство Словена*, 104; Љ. Стојановић, *Родослови и летописи*, 221, № 605.

⁴ Љ. Стојановић, *Родослови и летописи*, 221, № 606; М. Спремић, *Деспот Ђурађ Бранковић*, 53; М. Пурковић, *Кнез и деспот Стефан Лазаревић*, 66; *ИСН* II, 66–67.

⁵ *Константин Философ и његов живот Стефана Лазаревића деспота српскога*, изд. В. Јагић, Гласник СУД 42 (1875) 281–282; Љ. Стојановић, *Родослови и летописи*, 221, № 608; М. Спремић, *Деспот Ђурађ Бранковић*, 53; М. Пурковић, *Кнез и деспот Стефан Лазаревић*, 68–70.

⁶ DAD, *Lettere e commissioni di Levante* 1, fol. 36 (Писмо Мари Бранковић и њеној деци); *Lettere e commissioni di Levante* 1, fol. 36' (Писмо Ђурђу Бранковићу).

⁷ DAD, *Lettere e commissioni di Levante* 1, fol. 36'; М. Пуцић, *Споменици српски* I, 43–44; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–2, 225.

нову фотографија преписа докумената, који се чувају у Државном архиву у Дубровнику.⁸

Ранија издања

М. Пуцић, *Споменици српски* I, 42–43, № 75–76; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 147–148.

I

Писмо Дубровчана Мари Бранковић и њеној деци

*Текст исправе**

+ Вѣ всем(ь) многопочтенои г(о)сп(о)ги Марѣ и не дѣци во владѣщаго гр[а]да дѣбровника |2| кнеза, властель и во все вѣкине многолюбимо поздравленик. |3| Чѣсмо крѣ г[оспо]д[и]нь гюрагъ синь г(о)сп(о)дства ти к вамъ доге здраво и много бисмо |4| вес(е)ли. Молимо Б(о)га и Прѣчистѣ да и г[оспо]д[и]нь Гръгѣрь к вамъ ѣскорѣ здраво догк. |5| Я сѣди ето чѣкмо крѣ г(о)сп(о)дство ви съ братьом(ь) кете ѣ расхѣмѣри тер(ь) ти к |6| намъ недрагѣ. Б(о)гъ вѣ волѣли бисмо да к мегю вами любавъ и добри миръ |7| како прѣстои мегю сестрѣ и братю. Я тои бивѣше господовали бисте |8| и ѣздѣрѣжали землю ѣ добромъ мирѣ и станю тер(ь) би все добро било и наши б(и) |9| трѣгѣвци могли вѣкит крѣ трѣгѣв(ь)ць не море бит и ино не ище размѣ |10| мирнѣ и гоинѣ землю. Зато молимо г(о)сп(о)дство ви наши трѣгѣвци |11| кои се тамо вѣрѣтаю вѣдите ви прѣпорѣчени съблюд их(ь) г(о)сп(о)дство ви да имъ |12| ѣ теи расхѣмѣре нетко цете не ѣчини. Я сѣди чѣли смо да сѣ нѣки наши |13| трѣгѣвци тамо ѣвѣни и ето послаю коимъ сѣ длѣжни да зберѣ и скѣпе |14| цо к тамо них(ь) иманья мало и голѣмо и да донесѣ да се да властеломъ |15| коимъ сѣ вѣрвали. Зато много молимо ако ви мѣ (!) тко цо билъ ѣзелъ |16| волѣ не хѣтѣли длѣжници да имъ платѣ вѣдите ви ѣ правѣдѣ |17| прѣпорѣчени како ѣпвамо и р(е)ците да имъ платѣ.

|18| + вѣ д(ь)нь м(ѣ)с(е)ца декемѣра ѣ дѣбровникѣ т. сссс. ij.

⁸ Снимке за ово издање уступио ми је колега Дејан Јечменица, коме се овом приликом срдечно захваљујем.

* Редакција издања и превода оба писма: Ирена Шпадијер.

Превод

+ У свему веома поштованој госпођи Мари и њеној деци од владајућег кнеза града Дубровника, властеле и од све Општине веома љубазан поздрав. Чули смо да је господин Ђурађ, син господства ти, к вама здрав дошао и много смо били весели. Молимо Бога и Пречисту (Богородицу) да вам и господин Гргур ускоро здрав дође. А сада ето чујемо да је господство ви у раздору са братом, те нам то није драго. Бог зна да би смо волели да је међу вама љубав и добри мир како приличи између сестре и браће. А тако бисте владали и држали земљу у добром миру и стању, те би све добро било и наши би трговци могли пословати, јер трговац ништа друго не тражи осим мирне и милостиве (тихе) земље. Зато молимо господство ви, наше трговце који се тамо нађу нека су вам поверени, чувајте их да им ти раздори неку штету не учине. А сада смо чули да су неки наши трговци тамо убијени и ето послати су они којима су били дужни да саберу и скупе што је тамо њихово имање, мало и велико и да донесу да се да властели, која су им била повереници. Зато много молимо ако би им неко било шта узео или дужници не би хтели да им плате будите им ви за праведност поверени како се надамо и реците им да им плате.

+ Дванаестог дана месеца децембра у Дубровнику 1402.

II

Писмо Дубровчана Ђурђу Бранковићу

Текст исправе

+ **Вь** **всем(ь)** **многочтеномъ** **г[оспо]д[и]нъ** **Гюр(ь)гю** **вд[ь]** **владѣцагъ** **гр[а]да** **дѣровника** **кнеза** |2| **властель** и **вд** **всье** **впкине** **многлюбимо** **поздравленикѣ**. **Чѣ** **смо** |3| **како** **по** **м(и)л(о)сти** **Б(о)жики** **дош(ь)ль** **си** **здрavo** **къ** **г(о)сп(о)ги** **маицѣ** и **многъ** |4| **висмо** **в(е)сели** **ѣвидевъ**. **Молимо** **Б(о)га** **да** **ѣскорѣ** и **г[оспо]д[и]нъ** **Гръгрь** **к** **вамъ** **здраво** |5| **доиде**. **И** **сѣде** **ето** **чѣ** **кмо** **къ** **г(о)сп(о)дство** **ви** **с** **кнезомъ** и **сѣ** **братом** **мъ** |6| **ксте** **ѣ** **расхѣмѣри** **тер(ь)** **ти** **к** **намъ** **недрагъ**. **Б(о)гъ** **вѣ** **волѣли** **висмо** |7| **да** **к** **мегю** **вами** **миръ** и **любавъ** **како** **прѣстои**. **И** **тои** **бивъше** **господ** |8| **вали** **в(и)сте** и **ѣздръжали** **землю** **ѣ** **добръ** **миръ** и **станью** **тер(ь)** **би** **всье** **добро** |9| **било** и **наши** **ви** **тръгвци** **могли** **впкит** **къ** **тръгв(ь)ць** **не** **ище** **развѣ** |10| **мирнъ** и **гоинъ** **землю**. **И** **затъ** **многъ** **мо-**

лимо г(о)сп(одс)тво ти наши тръ|11|гвѣци кои се тамо вѣрѣтаю вѣдите
ви прѣпорѣчени съблюди их(ь) г(ос)п(од)ство в[и] |12| да имь ѿ теи расх-
мѣре нѣтъко щете не ѿчини како ѿпвамо ѿ твою |13| любавь да къ бит[и].

|14| + вѣ д(ь)нь декембра м. сссс. іј.

Превод

+ У свему веома поштованом господину Ђурђу од владајућег кнеза града Дубровника, властеле и од све Општине веома љубазан поздрав. Чули смо како си по милости Божијој здрав дошао госпођи мајци и увидевши то много смо били весели. Молимо Бога да вам и господин Гргур ускоро здрав дође. А, сад, ето чујемо да је господство ви са кнезом и његовим братом у раздору, те нам то није драго. Бог зна да бисмо волели да је међу вама мир и љубав како приличи. А тако би сте владали и држали земљу у добром миру и стању, те би све добро било и наши би трговци могли пословати, јер трговац не тражи (ништа) осим мирне и милостиве (тихе) земље. И зато много молимо господство ти, да наши трговци који се тамо нађу буду вама поверени, на бригу господства вашег – да им у том раздору неко штету не направи, јер се уздамо да ће у твојој љубави бити.

+ Дванаестог дана децембра 1402.

Дипломатичке особености

Пошто писма чије издање овде приређујемо имају сличну форму и садржај, анализираћемо их заједно на овом месту. Оба започињу симболичком инвокацијом у виду крста. Поставља се питање на коју се то Марину децу односило прво писмо с обзиром на то да су Дубровчани знали да се Гргур није вратио из Мале Азије, док су Ђурђу истог дана упутили сличан акт. Поред поменутих Мара је имала, колико је познато, само још сина Лазара, који је тада био малолетан.⁹ Постоји само још једно сачувано писмо Дубровчана са оваквим обраћањем,¹⁰ али оно је из 1405. године, када је већ сасвим извесно да се Гргур вратио из татарског заробљеништва.¹¹ Наведена чињеница чини нам се јасно пока-

⁹ М. Благојевић, *Савладарство у српским земљама после смрти цара Уроша*, у: Немањићи и Лазаревићи и српска средњовековна државност, Београд 2004, 378–379.

¹⁰ Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 150.

¹¹ М. Спремић, *Деспот Ђурађ Бранковић*, 55.

зује колико су Дубровчани на такве детаље обраћали пажњу. Зато на постављено питање не можемо засада пружити одговор.

Мара и Ђурађ су титулисани у овим документима, као и обично са *госпођа* и *господин*. Када је реч о инскрипцији Дубровчани су употребили термине *многочтена* и *многочтени*. Колико су поштовање тиме исказивали Бранковићима сведочи и чињеница да монахињу Јевгенију, мајку кнеза Стефана, на тај начин почињу да ословљавају тек од 1398. године.¹² Доиста треба указати да се у то време Јевгенији већ константно време обраћају са *славна* и *велможна*,¹³ како ће према постојећим изворима почети да ословљавају Мару тек од 1405. године.¹⁴ Треба напоменути да није случајно што је писмо Вуковој удовици нешто детаљнијег садржаја од оног упућеног њеном сину. Изворни материјал јасно показује да су се Дубровчани, када је било у питању пословање њихових трговаца у области Бранковића, пре свега обраћали госпођи Мари.¹⁵ Вреди истаћи и да је Стефан Лазаревић у писму Ђурђу Бранковићу означен као кнез, што значи да Дубровчани још увек нису били обавештени да је стекао деспотску титулу.¹⁶ Датум на документима је донет на старословенском када је реч о дану и месецу, док је година означена одговарајућим латинским словима.

Просопографски подаци

У претходним свескама *Старог српског архива* донети су подаци о свим личностима које се у овим писмима директно или посредно помињу: **Мара Бранковић, Гргур Бранковић, Ђурађ Бранковић, Стефан Лазаревић, Вук Лазаревић**, према *Прегледу*, ССА 10 (2011) XXXV–LXVIII.

Важнији појмови и установе

Сви појмови које срећемо у ова два писма објашњени су у претходним бројевима *Старог српског архива*: **госпођа, кнез у Дубровнику, властела у Дубровнику, господин, господство, кнез**, према *Прегледу*, ССА 10 (2011) XXXV–LXVIII.

¹² Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 185; М. Благојевић, *Савладарство*, 379.

¹³ Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 186–187, 192–196.

¹⁴ *Исто*, 150.

¹⁵ *Исто*, 149–150, 154–162; М. Благојевић, *Савладарство*, 381.

¹⁶ А. Веселиновић, *Држава српских деспота*, Београд 2006², 41–42.

Miloš Ivanović

Belgrade

LETTRES DES RAGUSAINS A MARA ET ĐURAĐ BRANKOVIĆ

Dubrovnik, 1402, décembre 12

Résumé

Le contenu de lettres adressées par les Ragusains, le 12 décembre 1402, aux membres de la famille Branković met en lumière les circonstances sur les terres serbes au lendemain de la bataille d'Ankara. Elle montre tout d'abord que Grgur Branković n'est pas rentré d'Asie mineure avec ses frères, ce qui indique qu'il a été capturé par les Mongoles lors de cette bataille. Elles nous montrent l'intensité de la guerre civile qui opposait les Lazarević et les Branković vers la fin de l'année 1402, et dont ont été victimes plusieurs négociants ragusains. A la suite de cela la République de Dubrovnik est intervenue pour demander un arrêt des hostilités, ayant en vue qu'un retour à la paix assurerait à ses sujets un climat plus prospère aux affaires. Les formules diplomatiques des lettres ici éditées laissent ressortir le grand respect témoigné par les autorités de Dubrovnik envers les Branković. Finalement, l'analyse du contenu de ces lettres montre clairement que Mara Branković jouait un rôle clé au sein de sa famille lorsqu'il était question des rapports avec les négociants ragusains.

Mots-clés : Ragusains, Mara Branković, Đurađ Branković, Grgur Branković, despote Stefan Lazarević, négociants, lettre, conflit.